

1946 seçimlerinden sonra milletvekiliği sona erince Ankara'dan İstanbul'a dönerek Kınalıada'ya yerleşen Avram Galanti, uzun süren rahatsızlığı sebebiyle son yıllarını Balat Or-Ahayim Yahudi Hastahanesi'nde geçirdi. 8 Ağustos 1961'de öldü. Mezarı Arnavutköy Müsevi Kabristanı'ndadır.

Ölümünden önce 2000 ciltlik kütüphanesiyle zengin arşivini Türkiye Hahambaşılığı'na bıraktıysa da zaman içinde bu değerli belge ve yazmaların çoğu yok oldu; kurtarılabilenler de Kudüs'teki Yahudi Tarihi Merkez Arşivleri'ne yollandı. Öldüğünde, aralarında Osmanlı yahudileri, Türk-yahudi ilişkileri, Yahudilik kültür ve tarihiyle Türk kültürü üzerine önemli araştırmaları da bulunan altmışa yakın kitap ve risâle ile değişik ülkelerdeki dergi ve gazetelerde yayımlanmış yüzlerce makale bıraktı.

Eserleri. Avram Galanti'nin başlıca eserleri şunlardır: **A) Türkçe ve Türklük'le İlgili Olanlar:** *Küçük Türk Tetebbular* (İstanbul 1925), *Türkçe'de Arabî ve Latîni Harfleri ve İmlâ Meseleleri* (İstanbul 1925), *Arabî Harfleri Terakkimize Mâni Değildir* (İstanbul 1927), *Vatandaş Türkçe Konuş Yahut Türkçe'nin Tâ-mimi Meselesi* (İstanbul 1928; bu eserlerde Türk dilinin çeşitli meseleleriyle Türk tarihi, Türkcülük, yakın devir Türkiye olayları ele alınmış, özellikle Latîni harflerinin kabulü teklifine karşı çıkararak bunun kültür mirası, ilim, politika ve ticaret açısından mahzurları anlatılmış, Arap alfabesinin terki yerine Türkçe'nin bünyesine uygun işaretlemlerle konularak islah edilmesi gereği üzerinde durulmuş, Japonya gibi daha karışık alfabelere sahip olan milletlerin bile böyle bir teşebbüste bulunmadığı vurgulanmıştır. Sonuncu kitapta, Türkiye'de Türkçe'nin dışında kullanılan diller üzerinde durulmuş, Türkçe'nin yaygınlaşması yolları gösterilmiştir). **B) Eski Vesikalar ve Tarihi Metinler:** *Hammurabi Kanunu* (İstanbul 1925), *Hitit Kanunu* (İstanbul 1931), *Asur Kanunu* (İstanbul 1933). **C) Şehir Monografileri:** *Bodrum Tarihi* (İstanbul 1945), *Bodrum Tarihine Ek* (İstanbul 1946), *Ankara Tarihi* (İstanbul 1950), *Niğde ve Bor Tarihi* (İstanbul 1951). **D) Türk, Müslüman ve Yahudi İlişkileri:** *Üç Sâmî Vâzı-ı Kânûn: Hammurabi, Mûsâ, Muhammed* (İstanbul 1927), *Türkler ve Yahudiler* (İstanbul 1927, 1995), *Fâtih Sultan Mehmed Zamanında İstanbul Yahudileri* (İstanbul 1945), *Türk Harsı ve Türk Yahudisi* (İstanbul 1953), *Türkler ve Yahudiler Eserlerine Ek* (İstanbul

1954). **E) Fransızca Eserleri:** *Don Joseph Nassi, Duc de Naxos* (İstanbul 1913), *Esther Kyra* (İstanbul 1926), *Documents officiels turcs concernant les juifs de Turquie* (İstanbul 1931-1954), *Nouveau documents sur Sabbetai Sevi* (İstanbul 1935), *Histoire des juifs d'Anatolie* (1937-1939, appendix 1948), *Histoire des juifs d'Istanbul* (I-II, İstanbul 1941-1942). Fransızca eserleri *Histoire des juifs de Turquie* adıyla tıpkıbasım olarak dokuz ciltlik bir külliyat halinde yeniden yayımlanmıştır (İstanbul 1985-1986).

BİBLİYOGRAFYA :

A. Elmaleh, *Les grandes figures du Judaïsme. Le Professeur Abraham Galanté, sa vie et ses œuvres*, İstanbul 1946-47; a.mlf., *Ha-Profesor Abraham Galanté*, Kudüs 1954; a.mlf., "Prof. Abraham Galanti Hayatı ve Eserleri" (trc. Sami Beraha), *Şalom*, İstanbul 5 Ağustos 1964-22 Eylül 1965; A. E. Kalderon, *Abraham Galante a Biography*, New York 1983; a.mlf., "Abraham Galante Bio-bibliyografya" (trc. Rifat Bali), *Müteferrika*, sy. 5, İstanbul 1995, s. 43-58; A. Levi, "La Vara 1905-1908 İtono Şel Avram Galante be'Mitzrayim", *Peamim*, sy. 23, Kudüs 1988, s. 51-68; *Isis Catalogue*, İstanbul 1993, s. 10-11; G. Nassi, "Belirlenmemiş Yönleri ile Avram Galante", *Tiryaki*, sy. 10-11, İstanbul 1995, s. 14-19; H. Gerez, "34. Ölüm Yıldönümünde Prof. Abraham Galante", a.e., sy. 12-13 (1995), s. 15-18; "Galanti, Avram", *TDEA*, III, 270-271; Naim Güler, "Galante, Avram", *DBİst.A*, III, 347-348; M. M. Plessner, "Galanté, Abraham", *EJd.*, VII, 258.

RIFAT N. BALI

GALAT

(الغلط)

Kasıt unsuru olmaksızın maksatla irade beyanı arasında ortaya çıkan uyumsuzluk anlamında İslâm hukuku terimi.

Sözlükte "yanılmak; yanlışlığı, yanlışlık" gibi anlamlara gelen **galat** kelimesi klasik İslâm hukuku literatüründe teknik anlamda terimleşmiş olmayıp genelde "hata" ve "cehâlet" mânalarında kullanılır (İbn Hazm, IX, 455; Merginânî, VIII, 20; İbn Kudâme, s. 232; Nevevî, I, 335; Cündî, II, 49). Hatta **galat** kelimesinin, Batı hukuku sistematığının etkisiyle çağdaş İslâm hukukçuları tarafından Latince kökenli "error"un karşılığı olarak kullanılmaya başlandığı ve modern dönemde terim anlamı kazandığı da söylenebilir.

Çağdaş kullanımda **galat** teriminin muhtevalarını oluşturan konular İslâm hukukunda dağınık biçimde de olsa tanınmakta ve "vasıf muhayyerliği, ayıp muhayyerliği, görme muhayyerliği" gibi de-

ğişik başlıklar altında incelenmektedir. Çağdaş İslâm hukukçularının yaptığı şey, büyük ölçüde, fıkıh kitaplarının değişik bahislerinde dağınık olarak ele alınan konuları bir araya toplayıp sistematik biçimde sunmaktan ibaret olmuştur. Bununla birlikte **galat**, İslâm hukuku literatüründe yine birer irade kusuru sayılan ikrah ve tedlîs kavramlarının gördüğü ilgiyi görmemiştir. Son ikisi "hyârü't-tedlîs" ve "bâbü'l-ikrah" gibi müstakil konu başlıkları altında ele alınıp incelendiği halde **galat**ın ancak bazı çağdaş çalışmalarda, özellikle de Senhürî'nin araştırmalarında müstakil olarak ele alınmaya başlandığı görülür (*Meşâdirü'l-hağ*, II, 104-153).

İslâm hukukunda bütün sözlü tasarrufların temeli rızadır. Bundan dolayı tasarrufların, akdi yapanlarca akdin yapılması sırasında gerçeğe uygun olarak bilinen bir konu üzerinde cereyan etmesi gerekir. Aksi takdirde vehim söz konusu olur ve rızâ kusurlu kabul edilir. Çünkü bu durumda, akdi yapan kişinin akdi yaptığı sırada işin gerçeğini bilmiş olması halinde bu akdi yapmaya yönelmeyeceği düşünülür. Ancak literatürde irade ayıpları veya rızâyı bozan sebepler olarak adlandırılan **galat**, tedlîs (veya tağrîr) ve ikrahın rızâyı etkileri aynı derecede değildir. Bunlardan ilk ikisinin rızâyı bütünüyle ortadan kaldırmayıp sadece sakatladığı, ikrahın ise cumhura göre genelde, Hanefîler'e göre bazı durumlarda rızâyı aykırı olup rızâyı kaldırdığı, fakat her üç durumda da ehliyeti hiçbir etkisinin bulunmadığı görüşü hâkimdir.

İrade veya rızâ ayıplarından **galat** (Fr. erreur) Türk hukuk dilinde "hata", tedlîs de (Fr. dol) "hile" kavramlarıyla karşılanmış olup ikrah (Fr. violence) her iki dilde de aynı anlamı taşır.

Klasik fıkıh literatüründe terimleşmiş olmadığı için **galat**ın terim olarak tanımı da yapılmamıştır. Fransız hukukçusu Sailles'in, "gerçek (iç) iradenin beyan edilen (dış) iradeye uymaması" olarak tanımladığı "erreur" kelimesinin karşılığında kullanılan **galat** terimini açıklamak için çağdaş İslâm hukukçuları öz itibarıyla birbirine çok yakın tanımlar yapmışlardır. Bu terimi Zerkâ, "akdi yapan kişiye olmayanı varmış gibi tasavvur ettiren ve onu eğer bu tasavvur olmasaydı yapmayacak olduğu akdi yapmaya sevkeden tevehhüm"; Medkûr, "akdi yapan kişinin akdin konusunu olduğundan başka bir vasıf veya heyet üzere ta-

savvur etmesi"; Dîrîni de "akdi yapanın zihninde tasarrufun inşası sırasında, rızâsının ilişkin bulunduğu esaslı bir husus hakkında kendisini akid ilişkisine girmeye sevkeden ve eğer işin gerçeğini o esnada bilmiş olsaydı akdi yapmaya girişmeyecek olduğu gerçeğe uygun düşmeyen tasavvur" olarak tanımlamışlardır. Bu tanımların hepsi de galatın tıpkı hılâbe, tedlîs ve tağîr gibi vehmî bir esasa dayandığı noktasında birleşmektedir. Ancak galattaki vehim kendiliğinden olup bizzat akdi yapandan kaynaklandığı halde diğerlerindeki vehmin kaynağı karşı taraf, bazı durumlarda da üçüncü şahıstır.

İrade aybı olan yani rızâyı sakatlayan galat iradenin oluşumu sırasındaki galattır. Bunun yanında iradeye hiçbir etkisi bulunmayan galat türleri de vardır. Meselâ iradenin naklinde ve tefsirinde galat, irade beyanında bulunan kişi açısından değil bu iradenin yöneldiği kişi açısından söz konusudur ve bu durumda iki iradenin uyuşmazlığından söz edilir. Aynı şekilde toplama, çıkarmada hesap hatası, kalem yanlışları gibi maddî galatın da iradeye bir etkisi yoktur.

Galat, yanlış tasavvur (tevehhüm) temeli üzerine kurulu kendiliğinden doğan psikolojik bir durum olduğu için İslâm hukukunda hâkim olan objektif karakterle bir arada bulunması güçtür. Diğer bir ifadeyle galat teorisi, İslâm hukukunda riayeti gerekli iki zıt ilkeyle karşılaşır. Bunlardan birincisi, akid yapan kimsenin iradesinin saygınlığı ve akde ilişkin rızâsının tam olarak korunması prensibidir. Buna göre akdi yapanın gerçek iradesinin dikkate alınması gerekir. Akdi yapan kişi yanlış beyanda bulunsa dış iradesi iç iradesine aykırı olmuş olur ve bu durumda iradesi sağlıklı kabul edilir. Bu kişiye, dış iradesinin yöneldiği şeyi iptal hakkı verilmek suretiyle hareket rahatlığı sağlanmalıdır. İkincisi de hukukî ilişkilerde güven ve istikrar ortamının kurulması ve korunması prensibidir. Bu bir yönüyle hukuk düzeninin ve kamu yararının tabii gereğidir. Hukukî muamelelerde istikrar, insanların birbirleriyle rızâ akid ilişkileri şeklinde gerçekleştirdikleri iradî tasarruflarının belli şekil şartlarının ve sabit sonuçlarının olması, akdi yapan kişinin de bunlardan kaçınma hususunda kusurlu bulunmadığı sürece yaptığı akdin bilmediği sebepler yüzünden ortadan kaldırılmasıyla karşı karşıya kalmaması demektir. Böylece taraflar işlerini, önceden bildikleri ve de-

vamlılığına güvendikleri sonuçlar üzerine bina edebilme imkânı bulurlar. Bunu sağlayabilmek için de objektif ölçüleri korumak, dış iradeye güvenmek ve taraflardan birinin hatasınının bu tasarrufun kuvvetini ve sonuçlarını doğrudan etkilemesine imkân vermemek gerekir.

İslâm hukukunda prensip olarak, aralarında çatışma olması durumunda dış irade iç iradeye tercih edilir ve akdin gerçekleşmesinde, karşı taraf nezdinde kendiliğinden ortaya çıkan hakikate aykırı bir vehim olması itibarıyla galata önem verilmez. Çünkü İslâm hukukçuları bu hususta akdi yapan tarafların gerçek iradelerinin saygınlığını düşündükleri kadar teamülün istikrarını ve düzenliliğini de düşünmüşlerdir. İslâm hukukunun bu objektif karakteri ve büyük ölçüde dış iradeyi dikkate alması sebebiyledir ki sübjektif karakterli galat konusu İslâm hukukunda bir teori olarak bir yerde ve topluca ele alınmamış, dağınık bir tarzda ilgili olduğu konular arasına serpiştirilmiştir. Meselâ galatla ilgili doktriner görüşler ve İslâm hukukçularının hata teorisi vasıf, ayıp ve görme muhayyerliği konularını sıkı bir şekilde birbirine bağlamaktadır. Bununla birlikte İslâm hukukunda akdin sübjektif unsurları, tarafların iç iradesi, niyet ve amacı da tamamıyla ihmal edilmemiş, belli bir ölçüye kadar bunlar da gözetilmeye ve korunmaya çalışılmıştır. Bu sebeple İslâm hukukunda mutedil bir yol takip edilmiş, hukukî ilişkilerde güven ve istikrarın kaybolmasından endişe edildiği durumlarda bunu sağlamak amacıyla şekli ve objektif ölçüler esas alınıp gerçek iradeye ve galatın varlığına itibar edilmemiş; buna karşılık gerçek irade dikkate alındığında bu istikrarın zarar görmeyeceğine kanaat getirildiği durumlarda ise gerçek iradeye itibar edilmiştir. Bu açıdan genel hatlarıyla belirtilecek olursa, akdi yapan tarafın gerçek iradesini belirtmemesi durumunda İslâm hukukçuları bu iradeyi ve bunu şaibeleniren galatı dikkate almazlar. Çünkü bu galat diğer tarafa gizli kalmıştır ve anlama imkânı da yoktur. Buna karşılık akdi yapan kişinin gerçek iradesini açıklaması veya bu iradenin herhangi bir yolla anlaşılabilirliği durumunda İslâm hukukçuları bu iradeye ve ona bulaşan galata itibar ederler. Çünkü bu irade karşı tarafa bilinebilir hale gelmiştir veya karşı tarafın bunu anlaması mümkündür. Bu takdirde karşı taraf hatayı ya bilmektedir veya kolay-

ca bilebilecek durumdadır. Yine İslâm hukukunda, karşı taraf için açığa çıkmış olsun veya olmasın bazı durumlarda gerçek iradeye itibar edilir ve onu sakatlayan galat dikkate alınır. Meselâ görmediği bir şeyi satın alan kişi için görme muhayyerliği tanınması bu anlayışın sonucudur.

Galatın varlığından bahsedebilmek için akid veya hukukî işlemin iki tarafının bulunması ve galatın akdin yapıldığı anda ve o esnada mevcut olan bir akid konusu üzerinde gerçekleşmesi gerekir. Galatın dikkate alınabilmesinin temel şartı galatın açık ve bilinebilir derecede olmasıdır. Diğer bir ifadeyle akdi yapan kişi akdin inşası sırasında gerçek iradesine ya irade beyanıyla açıklık getirmiş objektif karîneler bunu göstermelidir. Aksi takdirde galat sebebiyle akdin feshi karşı taraf için beklenmedik bir zarar ve mağduriyete yol açabilir. Buna karşılık etkisine mâruz kalınan ve rızânın kusurlanmasına yol açan vehim veya galat, karşı tarafın anlayabileceği şekilde irade beyanında açıklanmadığı veya karîneler göstermediği, yalnız niyet olarak akdi yapanın içinde kaldığı sürece hukuken akde hiçbir tesiri olmaz. Öyle anlaşılıyor ki bu şart hem teamülün istikrarını sağlama alma, hem de iyi niyetli karşı tarafı hiç haberdar olmadığı bir sebepten dolayı akdin feshedilmesiyle uğrayacağı zarardan koruma amacına yöneliktir. Meselâ bir şahsın, ipek zannettiği bir kumaşı bu zannını dile getirmeden satın alması ve daha sonra bunun ipek olmadığını ortaya çıkması durumunda hataya düşen kişinin galat iddiasında bulunma hakkı yoktur. Ancak irade beyanında bulunurken, "Bu ipek kumaşı satın alıyorum" diye kasdına bir açıklık getirmişse kumaşın ipek çıkmaması halinde galat iddiasında bulunabilir. Rızânın galat sebebiyle kusurlandığının karîneler yoluyla anlaşılması da şöyle örneklendirilebilir: Bir kimse, antika eşyaların satıldığı bir mağazadan antika olduğunu zannettiği bir parça satın alır da daha sonra bu parçanın antika olmadığı ortaya çıkarsa, irade beyanı ile kasdına açıklık getirmiş olmasa bile, bu parçayı antika eşya satıcısından satın almış olması karînesiyle galat iddiasında bulunabilir. Çünkü teamüle hâkim olması öngörülen iyi niyet ve dürüstlük kuralı, satıcının müşteriyi bu parçanın antika olmadığı konusunda uyarmasını gerektirir.

Galat Türleri. Batı hukukunda galat Roma hukukundan itibaren ortaya çıkıp gittikçe gelişerek irade ayıpları konusunda müstakil bir teori haline gelmiş ve bazı farklılıklarla kanunlarda hukukî tasarrufun iptal sebebi olarak yer almıştır. İslâm hukukunda ise galat teorisi çağdaş yazarların araştırmalarında ortaya konulmuştur. Bunlar, İslâm hukununun klasik literatüründe daha çok meselecî (kazüistik) bir üslûpla ele alınan konu ve örneklerden hareketle doktriner bir galat teorisi geliştirmeye çalışmışlar, bunu da daha çok İslâm hukukundaki vasıf, görme ve ayıp muhayyerliği konularıyla irtibatlandırarak ortaya koymuşlardır. Bir kısım yazarlar da galat teorisini “hata” başlığı altında ve fıkıh usulündeki hata kavramıyla bağlantılı olarak ele almıştır.

Çağdaş İslâm hukuk literatüründe galatın şu türlerinden bahsedilmektedir: 1. Şeyde Hata. Şeyde galat, akdin tamamlanmasından sonra akdin gerçekleşen konusunun, üzerine akid yapılan konudan zat ve vasıf bakımından farklı olduğunun ortaya çıkması olup esaslı hata kabul edilir. Akdin konusunun zatındaki galat iki şekilde gerçekleşir. a) Akid konusu olan şeyin akid yapılırken söylenenden farklı cinsten çıkması. Meselâ elmas olması şartıyla alınan bir yüzüğün cam veya kristal olduğunun ortaya çıkması, satın alınan hububatın buğday yerine arpa çıkması böyledir. Akid konusunun cinsinde vâki olan bu galat esaslı hata kabul edilir. b) Akid konusu olan şeyin cinsinin aynı, fakat akdi yapanın kasdıyla akid konusu olan şeyin hakikati arasında menfaat açısından fahiş bir farklılığın bulunması durumu. Meselâ el dokuması diye satılan bir halının makine halısı olduğunun ortaya çıkması veya biber tohumu diye satılan şeyin çiçek tohumu çıkması böyledir. Buradaki galat da netice itibarıyla akdin konusuyla ilgilidir.

Bu iki tür galat da akid konusunun zatı hakkındadır ve cins farklılığı akdin konusunu ma'dûm (yok) hale getirmiştir. Menfaat ve değer yönünden fahiş bir farklılığa yol açan vasıftaki galat da fakihlerce cinsten galat olarak görülmüş ve aynı hükme bağlanmıştır. Bu tür galatın akde etkisi konusunda İslâm hukukçuları farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Çoğunluğa göre (Hanefîler'in ekserisi, Mâlikîler, Hanbelîler, Zâhirîler ve bir görüşte Şâfiîler) bu durumda akid, olmayan bir konu (ma'dûm) üzerine yapıldığından

bâtıldır. Buna karşı Kerhî gibi bazı fakihler, satıcının başka bir şeye işaretle müsemâmâyı sattığını, bunun da bir bakıma başka bir şeyi teslim etmek şartıyla bir şeyi satmaya benzediği gerekçesiyle bu durumda akdin bâtil değil fâsid olacağını, bazı fakihler de (İmâmiyye ekolü, Şâfiî ve Mâlikî ekollerinde bir görüş) akdin sahih kabul edileceğini, fakat özel vasfın bulunmayışı sebebiyle muhayyerlik hakkı tanınacağını söylemişlerdir. *Mecelle*'de, “Cinsi beyan olunarak satılan şey başka cinsten çıksa bey' bâtil olur. Meselâ bâyi' sırcayı elmas diye satsa bâtildir” (md. 208) denilerek çoğunluğun görüşü tercih edilmiştir.

Akdin konusunda meydana gelen galat İslâm hukukunda Batı hukukundakinden daha geniş kapsamlıdır. Cins bir olsa bile menfaat noktasında aralarında fahiş fark varsa İslâm hukukunda bu da esaslı hata olur. Batı hukukunda ise menfaat açısından fahiş fark olabilir, hatta cins bile değişebilir, bununla birlikte hata yine de akdin kurulmasına engel olmaz, sadece akdi iptal edilebilir hale getirir. Öte yandan İslâm hukukunda, bu konuda mantıkçıların cins ve tür ayrımıyla bağlı kalınmayıp asıl maddeleri aynı olmakla birlikte değerleri ve kullanma maksatları çok farklı olan iki şey iki ayrı cins olarak kabul edilmiş, bunun sonucunda akid konusunun ma'dûm olduğu ve akdin oluşmadığı görüşü ağırlık kazanmıştır.

Akid konusunun vasfındaki galata gelince bu konu literatürde, akid konusu malda kişiyi akid yapmaya yönelten asıl özelliğin bulunmaması anlamında “mergub vasfın fevâtı” olarak adlandırılır. Bu galat, söylenenle akdin konusunu aynı cinsten olup ikisi arasında menfaat ve değer açısından fahiş olmayan, fakat ilgili şahıs için önemli sayılabilecek ve arzulanana (mergub) bir vasfın yokluğuna yol açan bir farklılığın bulunması şeklinde açıklanabilir. Bu durumda akid nâfiz ve sahih olarak gerçekleşse bile vasıf muhayyerliği bulunduğu için akid gayri lâzım olur. Meselâ koç yerine koyun, bir kitap yerine başka bir kitap çıksa bu durumlarda akid oluşur. Çünkü mebî'deki hata cinsi değiştirmedeği gibi müşterinin talep ettiğiyle mebbîn hakikati arasında fahiş bir fark da yoktur. Ancak mergub bir vasıf bulunmadığı için müşteri muhayyerdir. Bu husus *Mecelle*'de, “Bâyiin bir vasf-ı mergub ile mutasif olmak üzere satmış olduğu mal ol vasıftan ârî çıksa müşteri muhayyerdir;

dilse bey'i fesheder ve dilse mecmû-i semen-i müsemâmâ ile mebbî kabul eder. Buna 'hıyâr-ı vasf' denir. Meselâ sağılır diye satılmış olan bir ineğin süttten kesilmiş olduğu zâhir olsa müşteri muhayyer olur. Ve keza gece vakti kırmızı yakuttur diye satılan taş sarı yakut çıkarsa müşteri muhayyerdir” (md. 310) şeklinde ifade edilmiştir.

İslâm hukukundaki mergub vasfın fevâtı kavramı Batı hukukunda esaslı hata kavramı içinde ele alınmakta olup bu konuda iki hukuk sistemi benzer yaklaşımlara sahiptir. Ancak galatın birinci türü olan şeyde hata İslâm hukukunda akde daha çok etkilidir. Cins ihtilâfi veya cins bir olmakla birlikte menfaat açısından aşırı farklılık, Batı hukukunda esaslı hata olmaktan ve akdi iptal edilebilir kılmaktan ileri gitmediği halde İslâm hukukunda büyük çoğunluğa göre akdi bâtil, bazı fakihlere göre ise fâsid kılmaktadır.

2. Şahısta Hata. Akdi yapan taraflardan biri karşı tarafın kimliğinde veya temel bazı özelliklerinde yanılabilir. Meselâ onu falanca şahıs zanneder, fakat başkası olduğu ortaya çıkar veya onunla kendisi arasında akrabalık olduğunu zanneder, halbuki gerçek böyle olmayabilir. Malî akidlerde taraf teşkil eden şahıslar genellikle birinci derecede önemli olmadığından bu tür akidlerde şahısta hata kural olarak akdin feshi için haklı bir sebep teşkil etmez. Şahısta hatanın önemi, karşı tarafın şahsının veya temel bir vasfının akdin yapılması hususunda özellikle dikkate alındığı durumlarda ortaya çıkar ve ilgili tarafa bu sebeple akdi feshetme hakkı verir. Bu konuda İslâm ve Batı hukukları ana hatlarıyla benzer hükümler taşırlar. Bu tür galat evlilik, hibe, vekâlet, vasiyet, şüf'a, icâre (özellikle icâre-i âdemî) gibi akidlerde önemli olmaktadır. Meselâ vekâlet akdinde vekilin şahsı kadar ehliyeti, süt annenin vasıfları da önem taşıdığından bunlarda meydana gelen hata esaslı vasıfta hata sayılır ve ayrıntıdaki görüş farklılıkları bir yana ilgili tarafta akdi fesih (muhayyerlik) hakkı verilir.

3. Kıymette Hata. “İvazda hata” da denilen bu tür hatada, ivazlı akidlerde bedellerden birinin değerinin diğerine nisbetle mâkul ve mütat olmayan ölçüde fazla olması halinde söz konusudur. Ancak akid konusu mal veya hizmetin değerini takdirde meydana gelen hatanın

hangi tür akidlerde ve hangi şartlarda ilgili şahsa, yani bu hataya düşen kimseye akdi fesih hakkı vereceği hususu öteden beri İslâm hukukçuları arasında tartışmalıdır. Bu konuda meydana gelen galatın genellikle gabn-i fâhiş ölçüsünde olması, yani fazla veya eksik ödemenin ilgili tarafın rızasını sakatlayacak ölçüde önemli ve ciddi boyutta olması şartı aranır (bk. GABN).

4. **Kanunda / Şer'î Hükümde Hata.** İslâm hukukçuları, kusurlu olunması halinde şer'î hükmü bilmemenin mazeret teşkil etmeyeceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte bazı sınırlı durumlarda şer'î hükmün bilinmemesi bir mazeret kabul edilmiştir (Karâfi, II, 150; İbn Nuceym, s. 167-168; ayrıca bk. CEHÂLET).

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, III, 100; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, IX, 455; Kâsânî, *Bedâ'i'c*, V, 139-140; Merginânî, *el-Hidâye* (İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir* [Bulak] içinde), VIII, 20; İbn Kudâme, *el-'Umde* (el-'Ukde içinde), Mekke, ts. (Dârü'l-bâz), s. 232; Nevevî, *el-Mecmû'*, I, 335; Karâfi, *el-Furûḡ*, Kahire 1347 — Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), II, 150; Cündî, *el-Muḥtaşar* (Sâlih el-Ezherî, *Cevâhirü'l-iklîl* içinde), Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), II, 49; İbn Nuceym, *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir* (nşr. M. Mutî' el-Hâfiz), Dimaşk 1403/1983, s. 167-168; *Mecelle*, md. 208, 310; Sabri Şâkir — Fuad Hulûsi, *Borçlar Kanunu Şerhi*, İstanbul 1926, I, 54-64; A. Marten, *Borçlar Kanunu Umumî Nazariyeleri* (trc. Ahmet Cevad), Ankara 1936, s. 31-37; Senhürî, *Meşâdirü'l-ḥaḡ*, II, 98-153; Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, I, 390-407; J. Carbonnier, *Théorie des obligations*, Paris 1963, s. 110-113; Ferîd Akıl, *el-İltizâm* [baskı yeri ve tarihi yok], s. 87-98; Fethî ed-Dirîmî, *en-Nazariyyâtü'l-fıkhîyye*, Dimaşk 1982, s. 455-471; Karaman, *İslâm Hukuku*, II, 123-141; Neş'et İbrâhîm ed-Düreynî, *et-Terâḡi fi'l-'ukûd il'l-mübâdelâti'l-mâliyye*, Cidde 1982, s. 442-471; M. Mustafa Şelebi, *el-Medḡal fi't-ta'rif bi'l-fıkhî'l-İslâmî*, Beyrut 1403/1983, s. 583-587; Subhî Mahmesânî, *en-Nazariyyetü'l-'âmme li'l-mucebât ve'l-'ukûd*, Beyrut 1983, II, 420-424; Abdülfettâh Abdülbâkî, *Nazariyyetü'l-'ukûd*, Kahire 1984, s. 296-331; Muhammed Bahrülülüm, *'Uyübü'l-irâde fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Beyrut 1984, s. 641-698; Ali Muhyiddin el-Karadâğî, *Mebde'ü'r-rizâ fi'l-'ukûd*, Beyrut 1406/1985, II, 765-831.

H. YUNUS APAYDIN

GALAT

(الغلط)

Râvinin zabt sıfatını yok eden kusurlardan biri.

Galat kelimesi sözlükte “kasıtsız hata yapmak, yanılmak; hata, yanlış” anlamlarına gelir. Hadiste galat râvinin hâfıza zayıflığı, bilgisizliği, Arap dilindeki yetersizliği, rivayet konusundaki gevşek-

lik ve dikkatsizliği, fiziki veya psikolojik kusuru, olumsuz çevre şartları, rivayeti yanlış anlaması gibi sebeplerle farkında olmadan hata yapmasıdır.

En güvenilir râvilerin bile bazan yanlışlıklarını göz önünde bulunduran hadis tenkitçileri, râvilerin kasıtları uzak ve aşırılığa kaçmayan hatalarını hoşgörü ile karşılamışlardır. Ancak rivayetlerinde hataları ağır basan râvileri “fâhişü'l-galat, kesirü'l-galat” (yanlış çok) gibi ifadeler kullanarak cerhedip rivayetlerini reddetmişler, bu rivayetlerdeki aşırı hataları da “fuḡşü'l-galat, kesretü'l-galat” tabirleriyle belirtmişlerdir. Diğer taraftan Şu'be, İbnü'l-Mübârek, Humeydî, Ahmed b. Hanbel, İbn Hibbân ve Dârekutnî gibi hadisçiler, hatası kendisine açıklanmasına rağmen bunda ısrar eden râvinin bütün rivayetlerinin terk edileceğini ve artık ondan hadis alınmayacağını söylemişlerdir. İbnü's-Salâh ve Nevevî ise inat yüzünden hatasında ısrar eden râvi hakkında bu görüşün doğru olduğunu, ancak onun bu tavrının, kendisini uyaran kişinin ilmüne güvenmemek gibi inatla ilgisi olmayan başka bir sebepten kaynaklanması halinde yanlış rivayette ısrar etmesinin rivayetinin reddini gerektirmeyeceğini belirtmişlerdir.

Bir hadiste görülen hatanın hangi râviye ait olduğunun tesbit edilmesi önemli bir husustur. Hatayı hadisin son râvisine yüklemek her zaman doğru olmayabilir. Çünkü bir râvinin, kendinden önceki bir râvinin hatasını farketmemiş veya farkına vardığı halde hadisin orijinal şeklini bozabileceği endişisiyle hatayı aynen bırakmış olması mümkündür. Hadiste görülen hataların düzeltilmesi gerektiğini savunanlar ise böyle yapılmadığı takdirde hataların yaygınlaşacağına dikkat çekmişlerdir.

Bir râvinin rivayetinde yanlış yapılmadığı, kendi rivayetiyle güvenilir râvilerin rivayetlerinin karşılaştırılması sonucunda anlaşılabilir. Karşılaştırma sonucunda rivayetlerinde aşırı ölçüde hata yaptığı anlaşılan râvinin rivayetleri hakkında yapılan hatanın niteliğine göre değişik terimler kullanılır. İlâveler yapılmış olan hadise “müddrec”, harf, nokta ve hareke yanlış yapılmış “musahhaf” veya “muharref”, kelime ve cümlelerinde yer değişikliği yapılan hadise “maklûb”, isnadından herhangi bir râvisi düşürülen hadise “mürsel” veya “münkâtî”, bir kısmı çıkarılmış veya birden çok hadisin parçaları bir araya getirilerek derlenmiş, yahut ancak hadis uzmanlarının anlaya-

bileceği gizli hataları bulunan hadislere de “muallal hadis” denir.

Râvilerin hadis rivayetinde yaptıkları hataların tesbit ve düzeltilmesi konusunu ayrı bir hadis usulü ilmi sayanlar da olmuştur. Hattâbî'nin *İşlâhu ḡalaṡi'l-muḡaddişin** (bk. bibl.) ve İbn Kuteybe'nin *Kitâbü İşlâhi'l-ḡalaṡ* (Brockelmann, I, 186) adlı kitapları bu konuda yazılan müstaktil eserlerdendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, “ḡlṡ” md.; Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1097; Hattâbî, *İşlâhu ḡalaṡi'l-muḡaddişin* (nşr. Hâtîm Sâlih ed-Dâmin), Beyrut 1405/1985; Hatîb, *el-Kifâye* (nşr. M. el-Hâfiz et-Ticânî), Kahire 1972, s. 227-234; Sehâvî, *Fethu'l-muḡîs*, Kahire 1388/1968, I, 279-280, 328-333; Süyûtî, *Tedribü'r-râvi*, Kahire 1385/1966, I, 92-118, 239-240, 304, 339, 371; Radyyyüddin İbnü'l-Hanbelî, *Kaḡvü'l-eşer fi şafvi 'ulûmi'l-eşer* (nşr. Abdülfettâh Ebû Guddel), Beyrut 1408, s. 74-77; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 186; Cemâleddin el-Kâsımî, *Kavâ'idü't-tahdîş* (nşr. M. Behcet el-Baytâr), Dimaşk 1380/1961, s. 391; *Tecrid Tercemesi*, I, Mukaddime, s. 397; Mahmûd et-Tahhân, *el-Hâfizü'l-Hattâbü'l-Baḡdâdî ve eşeruhû fi 'ulûmi'l-hadîş*, Beyrut 1401/1981, s. 129, 174, 189, 192; Halîl İbrâhîm Molla Hâtîr, *Mekânâtü's-şahîḡayn*, Kahire 1402/1982, s. 233-235; Tâhir el-Cezâirî, *Tevcḡhü'n-naḡar*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), s. 32, 416; Talât Koçyigit, *Hadis Usûlü*, Ankara 1975, s. 52; a.mlf., *Hadis İstılahları*, Ankara 1980, s. 76.

SELAHADDİN POLAT

GALAT

(غلط)

Başta Arapça ve Farsça olmak üzere yabancı dillerden Türkçeye geçen, biçim ve anlam değişikliğine uğrayarak kullanılan kelimelere sözlükçilerin verdiği ad.

Arapça'da masdar olarak “yanılmak” mânâsına gelen **galat** kelimesine (çoğulu **galatât**, karşıtı **fasîh**) Türkçe sözlüklerde “yanlış, yanlışlık, yanlışlık, yanlışlık, dil bilgisi kuralına uymayan kelime veya ibare, dil yanlışlığı” gibi anlamlar verilmiştir. Yanlış olduğu halde herkesçe benimsenip kullanılan kelimelere **galat-ı meşhûr**, hiçbir şekilde kullanımı uygun görülmeyen kelimelere de **galat-ı fâhiş** denir.

Türkçe'nin iç yapısı kendi dil kurallarına uygun biçimde gelişmekte iken Türklerin İslâmiyet'i kabul etmeleriyle birlikte Arapça ve Farsça'dan kelime alınmaya başlanmış ve aynı inanç dairesi içinde yer almaları sebebiyle bu diller yabancı sayılmamıştır. Böylece Arapça ve Farsça kelimelerle beslenen resmî dil